

Kızılderililer ve Kıyafetler

Mehmet ALİ EROĞLU (*)

Öz: Bu çalışmada, Kızılderili toplulukların kültürel hayatları, yaşadıkları coğrafi bölgeler, inanışları, barınma şekilleri ve geleneksel kıyafetleri ile ilgili genel bilgiler verilmesi hedeflenmiştir. Metin dilinde Kızılderili terimi ile yerli kelimesi aynı anlamda kullanılmıştır. Kızılderili toplulukların Amerika kıtasında dokuz farklı coğrafi bölgeye yerleştikleri tespit edilmiştir. Bölgenin bitki örtüsü, iklimi, sulak alanlar ihtiva edip etmemesi, yeryüzü tipi, sahil şeridine sahip olup olmaması gibi unsurlar Kızılderililerin yaşam şeklini ve tabii olarak kıyafet tasarımlarını etkilemiştir. Dini ritüeller ve toplulukların başına gelen olaylar da kıyafetlerin biçimlenmesinde önemli rol oynamıştır. Kızılderili kıyafetlerinin yandan katlı, iki parçalı ve üç parçalı olmak üzere temelde üç teknik prensibe göre hazırlandığı görülmüştür. Boncuk işleme sanatının ve hayvan kemiği ve dişi kullanımının kıyafet süslemede önemli uygulamalar olduğu belirlenmiştir. Bu çalışma aynı zamanda, gelecekte yapılacak olan Anadolu kültürü ile Kızılderili kültürünün benzerlikleri konulu araştırmalar için bilgi birikimi oluşturma amaçlı hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kızılderililer, Amerikalı yerliler, yandan katlı elbise, iki parçalı elbise, üç parçalı elbise.

Native Americans and their Dresses

Abstract: In this study, cultural life, territories, religions, accommodation types and traditional dresses of American Indians have been generally discussed. The terms of Indians and the natives have been used in the same meaning. It has been found out that Natives occupied nine different regions for their lives on the continent of America. The region's flora, climate, condition of well-watered or not, land forms and possession of coastal area influenced highly the mode of living as well as the design of the dresses. Religious rituals and communal memories also had a significant impact on the dress designs. It has been observed that there were three main techniques to prepare American Indian clothing named as side-fold dress, two-hide dress and three hide dress. It has been determined that beadwork and usage of the animal teeth and bones were important applications for dress ornamentation. This study has also been carried out for gaining information to make additional researches to explore the similarities between Anatolian culture and American Indians' culture.

Keywords: American Indians, Natives, side-fold dress, two-hide dress, three-hide dress.

Makale Geliş Tarihi: 21.08.2018

Makale Kabul Tarihi: 01.05.2018

*) Dr.Öğr.Üyesi, Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Geleneksel Türk Sanatları (eposta: m-ali-eroglu@hotmail.com)

I.Giriş

Türk kültür ve sanatının izlerini farklı coğrafya ve kıtalar ötesinde aramayı amaçlayarak Amerika Birleşik Devletlerinde Kızılderili rezervasyon alanı denilen bölgelere gidilerek saha araştırması yapılmış kültürler arası benzerlik ya da farklılıklar tespit edilmeye çalışılmıştır.

Araştırma kapsamında Arizona, New Mexico, Utah, Colorado, Eyaletleri içinden bulunan Albuquerque, Santa fe, Gallup, Window Rock, Ganado, Chinle, Canyon De Chelly, Shiprock, Farminton, Navajo, Crystal, Tucson, Monument Valley, TeecNos Pos, Newcomb, Pueblo yerleşim alanları gezilmiştir. Saha çalışması haricinde bölgelerdeki müzelerin yanı sıra New York Şehrindeki müzeler ve Florida Eyaletindeki "Seminol rezervasyon alanı" gezilmiştir.

Araştırma esnasında Amerikan Yerlilerine ait çok sayıda (Kızılderililer) kilim, seramik, sepet örücülüğü, şef battaniyeleri denilen dokuma Kızılderili giysileri ve özellikle günümüzde dans ritüellerinde sıklıkla karşımıza çıkan Kızılderili kıyafetleri desen, renk ve malzeme açısından incelenmiştir. Bu incelemeyi yaparken köklü bir geçmişe sahip, Türk kültüründe sıklıkla karşımıza çıkan sembol ya da motiflerin farklı kültürlerdeki kullanımına dair ortak noktalar tespit edilmeye çalışılmıştır.

"Kızılderili" olarak adlandırılan Amerikan Yerlileri'ne (Native American) neden "Kızıl Derili" denildiği konusunda farklı fikirler öne sürülerek çeşitli tanımlamalar yapılmıştır. Amerika kıtasında bir zamanlar geniş bir coğrafyada yaşayan yerliler günümüzde rezervasyon alanı denilen bir nevi toplama kamplarında yaşamaya zorlanmıştır.

Kızılderililerin etnik kökeni ve nereden geldiklerine ilişkin günümüzde çok farklı tanımlamalar yapılmakla birlikte Prof. Dr. Reha Oğuz TÜRKKAN, Prof. Dr. Ali DEMİRSOY, Prof. Dr. Şener ÜŞÜMEZSOY ve Paris Üniversitesi Öğretim Üyesi Cloude FOHLEN gibi bilim insanlarının konu ile ilgili araştırmaları ve alanda yapılan araştırma neticesine göre Kızılderililerin Asya kökenli Türkler ile akraba topluluklardan olduğu tezi güçlenmektedir. Bu tezi güçlendirecek çok sayıda benzer motif ve kültürel özellikler tespit edilmiştir.

Kızılderililerin Bering Boğazı'ndan geçerek kıtaya ayak bastıkları tezi savunulmakla birlikte bu iddianın aksi sayılabilecek araştırmalar da ortaya konulmaktadır. Bu tezler ile ilgili çok sayıda yaratılış öyküsü ve efsanevi boyutta fikirler ortaya çıkmaktadır. Fakat elde edilen bulgular Kızılderililerin binlerce yıl öncesinden Bering Boğazı'nı geçerek kıtaya yerleştikleri ve günümüzde var olma mücadelesi ile yaşamlarını devam ettirmeye çalıştıklarını göstermektedir.

Birçok Kızılderili yaratılış öyküsü mevcuttur, ancak en çok kabul gören teori, yerlilerin, Sibiryaya ve Alaska arasında, donmuş okyanus koşulları bir arazi köprüsü oluşturduğunda, Bering Boğazı boyunca yürüdükleri yönündedir. Bu hadisenin, 15.000 ila 40.000 veya daha fazla yıl önce meydana gelmiş olabileceği düşünülmektedir. New Mexico'da bulunan bazı fosillere dayanan bir teoriye göre ise, eski insanlar Avrupa'dan yola çıkıp, İzlanda ve Grönland üzerinden, Amerika kıtasına ulaşmışlardır. Takip eden

binlerce yıllık süre zarfında, insanlar yeni metotlar geliştirerek ve gerektiğinde göç ederek dramatik iklim değişikliklerine adapte oldular. Bazı gruplar ağırlıklı olarak mısır, fasulye ve kabak gibi besinlerin tarımını yaparken, diğerleri avlanmaya ve / veya balık tutmaya ve / veya yabancı bitki besinlerini toplamaya devam ettiler. Bazı Yerli halkları karmaşık mitolojileri ve dinleri geliştirirken, diğerleri nispeten daha basit inançlar ve ritüeller ile yaşamlarını sürdürdüler. Bazı gruplar, on binlerce yerleşkenin bulunduğu büyük yaşam alanları inşa ederken, diğerleri daha küçük gruplar halinde yaşamayı tercih ettiler. Çatışmalar ve kavgalar bazı gruplar arasında olağan iken, diğerleri nispeten barış içinde yaşadılar (Boxberger, 1990; Debo, 1970; Markowitz, 1995) .

Yerlilerin, anakarada bazı bölgeleri kendilerine mesken tuttukları ve buralarda coğrafyanın da etkisiyle farklı yaşam biçimleri geliştirdikleri kaydedilmiştir. Bu bölgeler literatürde ‘Güneybatı Bölgesi’, ‘Kaliforniya Bölgesi’, ‘Kuzeybatı Kıyısı’, ‘Büyük Havza’, ‘Plato Bölgesi’, ‘Ovalar Bölgesi’, ‘Güneydoğu Bölgesi’, ‘Kuzeydoğu Orman Bölgesi’ ve ‘Arktik (Kutup) Bölge’ olarak tanımlanmaktadır (Pritzker, 1998).

Güneybatı Bölgesi, Arizona, New Mexico, Colorado, Utah ve Nevada eyaletleri ile Kaliforniya’nın güneydoğu ucunu kapsamaktadır. Bölgede üç büyük nehir havzası bulunur: Rio Grande, Colorado ve San Juan. Ayrıca bu bölge, renkli kanyonlara, çöllere, kaya oluşumlara, mağaralara, yaylalara ve ormanlık arazilere ev sahipliği yapmaktadır. İlk insanların bu bölgeye yaklaşık olarak M.Ö. 23.000 ila 10.000 yılları arasında geldikleri tahmin edilmektedir. Birçok insan köylere yerleşti, ilk önce çukur evlerde (*kivas*), daha sonra ise ahşap ve / veya kerpiçten yapılmış binalarda yaşadılar. Köy yaşamı geliştikçe, insanlar yiyecekleri depolamak için çukurlar ve çömlekler kullanmışlardır. Ok ve yay yerini mızrak ve dart gibi ekipmanlara bırakmış, su depolama için kuyular inşa edilmiştir. Mısır, fasulye, kabak, pamuk ve tütün, prehistorik güneybatı kabileleri arasında en önemli bitkiler olarak görülmüştür. Nehirlerin yakınında yaşayan insanlar için de balık en önemli besin maddesi olmuştur. Güneş, en büyük güç kaynağı sayılmaktaydı. Doğaüstü güç, çoğu Kızılderili töreninin merkez noktasıydı. Şaman liderler, metafiziksel unsurları ve doğaüstü güçleri savaş, şans, yağmur ya da yaşam döngüsü etkinliklerini yönetmekte kullanılmaktaydılar. Erkekler ve kadınlar, pamuklu elbiseler, deri sandaletler ya da yüksek mokasen botlar giymekteydiler. Giysiler ve elbiseler için geyik ve tavşan derisi de kullanılmaktaydı. Güneybatı bölgesinde yerleşik bazı kabile isimleri şu şekilde sıralanabilir; Acoma, Apache, Chemehuevi, Cochiti, Cocopah, Havasupai, Hopi, Hualapai, Laguna, Mojave, Navajo, Pee-Posh, Picuris, Pima, Pojoaque, Quechan, SandiaTaos, Tesuque, Tigua, Yaqui, Yavapai, Zia, Zuni (Pritzker, 1998; Bertha, 1983; Paul & Redman, 1990).

Kaliforniya Bölgesinde iki büyük dağ sırası (Coastal ve Sierra Nevada), iki büyük nehir (Sacramento ve San Joaquin) ve birçok küçük nehir sistemi bulunmaktadır. Yaklaşık 1,100 kilometre kıyı şeridi mevcuttur. 19. yüzyıl öncesine kadar, orta vadiler büyük mera alanları ile çevriliydi. İklimi ise genel olarak Akdeniz iklimi ile kategorize edilebilir. Kaliforniya Bölgesinde yaşayan Kızılderililer arasında, 100 farklı dil ve 300’ün üzerinde farklı lehçe konuştuğu bilinmektedir. Arkeologlar, yerlilerin en az 19.000 yıl önce Kaliforniya’nın bazı bölgelerine yerleştiklerini belirlemişlerdir. Avlanma

döneminde, insanlar deve, bizon ve atı sersemletip düşürmek için sopa atmaya yarayan özel dart aletleri kullandılar. Ayrıca daha küçük memelileri ve kümes hayvanlarını avladılar ve bazı kabuklu deniz mahsulleri ve yabancı bitkileri besin maddesi olarak tükettiler. Barınak için mağaralar kullanmış olsalar da, sonradan açık hava konutlarında yaşadılar. Şamanik seremoni ve ayinlerde, mistik seviyelere ulaşmaya yardımcı olması için datura (tatula veya toloache) gibi psikoaktif ilaçlar kullanılmaktaydı. Müzik ve dans, çoğu seremoninin ayrılmaz bir parçasıydı. Evlilikler, genellikle ergenliğin hemen ertesinde gerçekleştirilmekteydi. Kabile reisleri, şaman liderler ve varlıklı kabile üyeleri birden fazla eşe sahiplerdi. Ergenlik döneminde, erkek çocuklar genellikle doğaüstü güçler yaratacak bir ruh vizyonunu bulmak için dağa gönderilirdi. Ayrıca burunlarına *piercing* takılırdı. İlk adetini gören kızlar on gün boyunca bütün gece şarkı söyler, dans eder ve toplulukla birlikte ziyafet şölenine katılırlardı. Geyik, porsuk, çakal, antilop derileri ve ardıç kabuğu gibi malzemeler giysi yapımında kullanılırdı. Bu giysilerin renklendirilmesinde ve dekorasyonunda renkli minerallerden faydalanılırdı. Kaliforniya bölgesinde yerleşik bazı kabile isimleri şu şekilde sıralanabilir; Achumawi, Cahto, Cahuilla, Cumash, Costanoan, Cupeno, Hupa, Karuk, Luiseno, Maudi, Miwok, Mono, Pomo, Salinan, Serrano, Shasta, Tolowa, Tubatulabal, Wailaki, Wintun, Wiyot, Yana, Yokuts, Yurok (Pritzker, 1998; Lowell&Blakburn, 1976).

Kuzeybatı Kıyısı, coğrafi olarak Yakutat körfezinin kuzeyinden, güneybatıda Alaska'ya ve Kaliforniya-Oregon sınırına uzanır. Coast ve Cascade dağlarının batısında kalan alanları sınırları içerisine almaktadır. Bölgenin uzunluğu yaklaşık 2400 km, genişliği ise ortalama 160 km'dir. Kıyıda içerik bölgelere doğru gidildikçe ve yükselti arttıkça ve mesafeye bağlı olarak, sis, yağmur ve şiddetli kış fırtınaları görülmekte ve yoğun orman dokusu ile dev ağaç alanların arttığı fark edilmektedir. İklim genellikle ılımandır. Bu bölgeye ilk insanlar yaklaşık 10.000 yıl önce yerleştiler. Bölgede, karakteristik büyük dikdörtgen tahta evler yaşam alanı olarak kullanılmaktaydı. Çatı tipleri (sundurma, balıksırtı dam, beşik çatı) evin yapıldığı yere göre değişiklik göstermekteydi. Birçok aile genellikle bir evde yaşıyordu. Dokuma, önemli bir zanaattı. Ham maddeler arasında ladin kökü, sedir iç kabuğu, yaban kedisi kuyruğu, tül, dağ keçisi ve köpek yünü ve kuş tüyü bulunmaktaydı. Kabile reisleri aynı zamanda savaş komutanıydılar. Kabile üyeleri genellikle savaşmadan önce ritüel hazırlıkların yanı sıra pratik de yaparlardı. Gece baskınları tercih edilen savaş stratejisiydi. Nöbetçi bulundurma ve sur kullanımı savunma stratejileri arasındaydı. Yerli olmayan insan topluluklarının Kuzeybatı Kıyısı'na ayak basmaları tahmini olarak on altıncı yüzyılın başlarıdır. Bu karşılaşmanın akabinde, sıtma ve çiçek hastalığı bölgede yayılmış ve yerli halkın %80'inin hayatını kaybetmesine neden olmuştur. Kuzeybatı Kıyısı'nda yerleşik bazı kabile isimleri şu şekilde sıralanabilir; Bella Coola, Chinook, Coosans, Haida, Kwakiutl, Makah, Nootkans, Salish, Tillamook, Tlingit, Umpqua (Pritzker, 1998; Robert&Brown, 1992).

Büyük Havza, Rocky dağları ile Sierra Nevada arasında kalan yaklaşık 640.000 km²'lik alanı kaplamaktadır. Coğrafi olarak, Kaliforniya'nın doğu ucunu, Oregon'un güneydoğusunu, Nevada'nın tümünü, Idaho'nun güneydoğu ucunu, Wyoming ve Utah'ın batısını içine almaktadır. Bu bölgede, tatlı ve tuzlu su kaynaklı göller, çöller,

vadiler ve dağlık alanlar mevcuttur. Kızılderililer arasında, Numic (Shoshonean) dili ve lehçeleri konuşulmaktaydı. Avlanma ve özellikle toplayıcılık birincil aktivitelerdi. Kabilelerin çoğu, tohumlu otlardan, çam fıstıklarından, bitki köklerinden ve ayrıca köklere (kamas, yampa, bitterroot) ve böğürtlen türevi meyvelerden istifade etmişlerdir. Arkeolojik kanıtlar, yerlilerin büyük olasılıkla yaklaşık 12.000 yıl önce güneyden gelerek Büyük Havza'ya girdiklerini göstermektedir. Dans ve ritüeller, önemli grup aktiviteleriydi. Çam fitiği hasadı ve ortak avlar gibi durumlarda gerçekleştirilen *Yuvarlak Dans*, doğurganlık, lütuf ve yağmurla da ilişkilendirilirdi [9]. Kadınlar, bufalo derilerini işleyerek, yaşam alanı olan yuvarlak çadırların dış kısmını örten malzeme haline getirirlerdi. Erkekler ise çadırları dekore ederlerdi. Giysilerin çoğu bufalo postundan yapılır, üzerine boncuk işlenir ve kenarları saçaklandırılırdı. Büyük Havza'da yerleşik bazı kabile isimleri şu şekilde sıralanabilir; Paiute, Shoshone, Ute, Washoe Umpqua (Pritzker, 1998; Strong 1969).

Plato Bölgesi, Kolombiya ve Fraser isimlerinde iki büyük nehir tarafından sulanan, yaklaşık 384.000 km²'lik verimli topraklardan meydana gelmektedir. Washington'un doğusunu, Kaliforniya'nın kuzeydoğu ucunu ve Montana'nın batısını içine almaktadır. Bu bölgede yaşayan Kızılderililer arasında ağırlıklı olarak Sahaptian ve Salishan dilleri konuşulmaktaydı. Bu bölgeye ilk insanların tahmin olarak 10.000 yıl önce yerleştikleri düşünülmektedir. Somon ve diğer balık türleri temel besin kaynağı olmuştur. Bunun yanında, yabani ve tohumlu bitkiler ile böğürtlen çeşitleri hem gıda maddesi olmuş hem de ilaç ve hammadde yapımında kullanılmıştır. Çatısı piramidi andıran çadırlarda ikamet edilirdi. Çadır yüksekliği yaklaşık olarak 8 m, genişliği ise 16-25 m civarındaydı. Binicilik geleneğinin gelişmesinden önce giysiler genellikle ağaç kabuklarından, bazı çim bitkilerinden ve kürklerden yapılırdı. Erkek ve kadın kabile üyeleri, peştamal ve önlük benzeri kıyafetler ile pançolar giyerlerdi. Erkekler kışın kürk tozluk giyerken, kadınların ketenden tozlukları mevcuttu. Plato Bölgesinde yerleşik bazı kabile isimleri şu şekilde sıralanabilir; Cayuse, Colville, Kalispel, Klamath, Klikitat, Kootenai, Lillooet, Modoc, Nez Perce, Okanagon, Salish, Sanpoil, Shuswap, Sinkiuse, Spokane, Umatilla, Wishram, Yakima (Pritzker, 1998; Ackerman 1996).

Ovalar Bölgesi, coğrafi olarak Alberta ve Saskatchewan'dan Teksas'a uzanan ve Mississippi nehri ile Rocky dağları arasında kalan yaklaşık 2.4 milyon km²'lik alanı kapsamaktadır. Bölgedeki düz araziler, kış aylarında kutuplardan gelen havaya izin verir, dolayısıyla kışlar sert geçer, yazlar ise genellikle bunaltıcı seviyede sıcaktır. Avcı ve toplayıcı yerlilerin bölgeye ilk ayak basışları 25.000 yıl öncesine dayanmaktadır. Bölgede besin kaynağı niteliğinde olan çok çeşitli yabani bitki ve meyvelere rastlanmıştır. Ovalar bölgesinde yerliler, kolaylıkla kurulabilen ve demonte edilebilen konik biçimli çadırlarda yaşadılar. Çadır yapımı için, kadınlar 6 ila 18 adet bufalo derisini bir araya getirerek dikiyorlardı ve bu parçalar daha sonra direktten çerçeveler üzerine gerdirilerek geçiriliyordu. Çadırlar 4 metre yükseklikte ve 4 metre genişliğindeydi. Bu tür çadırlarda aynı anda 5 ila 8 insan kalabiliyordu. Çadırların üst bölgesinde, dumanın dışarı çıkmasını ve çadırın havalanmasını sağlayan bir boşluk bırakılmaktaydı. Kışın, çadır duvarları ilave pöstekiler ile desteklenerek izolasyon sağlanırdı. Kabile üyeleri, ekilen ekinlerin yetişmesi, yağmurun yağması ve bufalo avlarının verimli geçmesi için

12 gün süren güneş dansı seremonileri düzenlemekteydiler. Kadınlar, kıyafetleri genellikle bufalo veya dağ keçisi derisinden yaparlardı. Tabaklama işlemi, derinin gerilmesi, kazınması, yağlanması ve yıkanması gibi zorlu proseslerden oluşmaktaydı. Kadınlar, isteğe bağlı olarak kollu veya kolsuz iki parçalı elbiseler giyerlerdi. Kış aylarında sıcak tutması için bufalo derisinden urba, tozluk ve makosen ayakkabılar tercih edilirdi. Erkekler ise geyik derisinden giysiler ve uzun tozluklar ile bufalo derisinden urba giyerlerdi. Erkek giysileri savaş zaferlerini simgeleyen püsküller ve kuş tüyleri ile süslenirdi. Ayrıca kişisel aksesuarlar olarak, midye kabukları, kemik, diş ve dövme kullanmak yaygındı. Ovalar Bölgesinde yerleşik bazı kabile isimleri şu şekilde sıralanabilir; Apache, Arapaho, Arikara, Assiniboine, Blackfeet, Cheyenne, Comanche, Hidatsa, Ioway, Kiowa, Mandan, Ojibwa, Omaha, Osage, Otoe, Pawnee, Ponca, Quapaw, Tonkawa, Wichita (Pritzker, 1998; Norman, 1981; Haines, 1976).

Güneydoğu Bölgesi, genellikle dağlık bir alan olup, üzerinde çeşitli su yataklarının bulunduğu vadi ve platolara sahiptir. Dağlık alanların hemen batısında Mississippi nehri akmaktadır. İlk insanların bu bölgeye 11.000 yıl önce geldikleri tahmin edilmektedir. Bölgede yaşayan Kızılderililer arasında dört büyük dil konuşulmaktaydı; Muskogean, Algonquian, Iroquoian, Siouan. Çoğu güneydoğu Kızılderili, mısır, ayçiçeği ve fasulye çiftçiliği yapmıştır. Besin kaynakları arasında ayrıca balık, av hayvanları ve yabani meyveler bulunmaktaydı. Kemik ve taşlar harç, tokmak, kazıyıcı, keser, balta ve ok uçları yapmak için kullanıldılar. Kamış ise sepet, paspas, ev, ok, dart, konteynir ve müzik aletleri yapımında yaygın olarak kullanılan bir hammadde olmuştur. Selvi ağaçlarından kanolar yapılmıştır. Çoğu giyim eşyası esas olarak geyik derilerinden yapılmış olmasına rağmen, kadınlar elbise yapmak için ayrıca dut ağacının iç kabuğunu da kullandılar. Ayı ve bufalo derisinden yapılan urbalar önemli kış giysilerindendi. Bazı Kızılderililer de hindi ve diğer kuşlardan süslü tüy mantoları veya pelerinler yaptılar. Makosen ayakkabılar esas olarak seyahat için kullanılmıştır. Güneydoğu Bölgesinde yerleşik bazı kabile isimleri şu şekilde sıralanabilir; Alabama, Caddo, Catawba, Cherokee, Chikasaw, Chitimacha, Choctaw, Creek, Houma, Lumbee, Natchez, Powhatan, Seminole, Tunica, Tuscarora, Yuchi (Pritzker, 1998; Burt&Ferguson, 1962; Anthony, 1992).

Kuzeydoğu Orman Bölgesi yaklaşık olarak 1.6 milyon km²'lik alana sahiptir. Doğuda Atlas Okyanusu ile sınırı vardır. İlk insanların bu bölgeye 12.000 yıl önce geldikleri tahmin edilmektedir. Bölgenin en büyük dağı (Washington) 1.886 metredir. Appalachian dağ zinciri ve Büyük Göller bölgeye jeolojik olarak hakimdir. Tüm alan nehirlerin ve göllerin bolluğu sebebiyle sulak bir karaktere sahiptir. Hudson, Ohio, Susquehannah ve St. Lawrence bölgedeki en büyük nehirlerdir. Ilıman iklimin sebebi, kıyı şeridi boyunca etkisini gösteren körfez akıntısıdır (Gulf Stream). Bu bölgede Kızılderililer arasında en çok kullanılan iki dil Algonquian ve Iroquoian olmuştur. Çoğu kuzeydoğu yerlileri ormanlık bölgeleri yakarak kendilerine tarım alanları oluşturmuş ve bu alanlarda mısır başta olmak üzere birçok tahıl ekinini yetiştirmiştir. Genel olarak, dini ritüellerin cömertlik, cesaret ve topluma sadakat gibi temel değerleri güçlendiren bir misyonu olduğu görülmektedir. Birçok grup arasında ergenlik, ruhani güçlerin yaşam boyu desteklerini alabilmek için oruç ve tecrit eylemleri ile geçen bir zaman dilimiydi. Rüya görme, birçok Kuzeydoğu Orman Bölgesi Kızılderilileri için önemliydi, çünkü

rüya esnasında insan ruhunun bedeni terk edip farklı biçimlere bürünebileceği düşünülüyordu. Dini törenlerin yapılmasına ek olarak, şaman liderler genellikle hastaların tedavisi ve kabile üyelerinin kutsanması gibi misyonlara sahipti. Yerliler, konik ya da kubbe şeklindeki çadırlarda yaşıyorlardı. Bu çadırlar, ladin kökleri ile birbirine tutturulan genç fidan saplarından oluşturulan çerçeveler üzerine, dokuma kilimler ya da ağaç kabuğu şeritlerinin gerilmesi ile meydana getirilmekteydi. Deriler ve kürkler tabana serilerek yatak olarak kullanılmaktaydı. Çadırların genellikle iki kapısı bulunurdu. Kıyafetlerin çoğu, kadınlar tarafından tabaklanan hayvan derileri ile oluşturulurdu. Erkeklerin çoğu, üzerinde kunduz kürkünden kuşakların bulunduğu peştamal benzeri kıyafetler giyerlerdi. Kadınlar ise etek ve bluzu andıran iki parçalı giysiler giyer ve üzerlerine çeşitli hayvanların kürklerini eklerlerdi. Ayaklara ise tozluk ve makosen ayakkabılar giyilirdi. Hem erkekler hem de kadınlar, yüzlerini boyar, saçlarını da uzatırlardı. Kuzeydoğu Orman Bölgesinde yerleşik bazı kabile isimleri şu şekilde sıralanabilir; Abenaki, Algonquin, Anishinabe, Cayuga, Kickapoo, Lenape, Mahican, Maliseet, Menominee, Micmac, Mohawk, Naticoke, Narragansett, Oneida, Penobscot, Pequot, Potawatomi, Sauk, Seneca, Shawnee, Wampanoag, Winnebago, Wyandotte (Pritzker, 1998; Custer, 1986).

Arktik Bölge, doğuda Atlas okyanusundan, batıda Rocky dağları ve Alaska sahil şeridinde, kuzeyde Büyük havza ve Büyük Göller bölgesinden Tundra'ya kadar uzanmaktadır. Yaklaşık 3.5 milyon km²'lik bir araziye sahiptir. Bölgedeki büyük akarsular şu şekildedir; Mackenzie, Peace, Churchill, Yukon ve Athabaska. Kızılderililer arasında en yaygın olan iki dil, Athapaskan ve Algonquian idi. Bu bölgeye ilk insanların gelişi tahmini olarak 25.000 yıl önceye dayanmaktadır. Yerlilerin neredeyse tümü çeşitli doğal güçlerin varlığına inanıyordu. Bu güçlere dokunabilmek ve koruyucu ruhların desteğini alabilmek için oruç tuttular, hayal ettiler ve / veya nöbet tuttular. Tüm doğaya, özellikle de gıda sağlayan bitki ve hayvanlara duyulan saygı, reenkarnasyon inancının ve törensel ibadetlerin önemli bir parçasıydı. Hastalıklar genellikle ruhun rahatsızlanması ile ilgili bulunurdu. Bölgenin kuzeybatısında yaşayan yerliler, kalaslar etrafına sarılmış deriler ile oluşturdukları çadırlarda yaşarken, kıyı şeridinde yerleşenler ağaç kabukları ile örülmüş ve dışı izolasyon amaçlı olarak çamur ve yosun karışımı balçık ile kaplanmış, sığınak tipi yaşam alanları oluşturdular. Kadınlar genellikle kunduz, rengеyiđi, tavşan ya da diğer derileri işleyerek kürk süslemeli kıyafetler yaptılar. Parka, şapka ve eldiven gibi kış ürünleri de kürkten yapılmaktaydı. Mokesen ayakkabılar ve tozluklar tek parça olacak şekilde dikilirdi. Giyim eşyaları çoğunlukla boyanarak, saçaklandırılarak, tüy ve pençeler ilave edilerek dekore edilirdi. Arktik Bölgede yerleşik bazı kabile isimleri şu şekilde sıralanabilir; Beaver, Carrier, Chilcotin, Chipewyan, Cree, Dogrib, Hare, Ingalik, Kaska, Kutchin, Naskapi/Montagnais, Sekani, Slavey, Tahltan, Tanaina (Pritzker, 1998; Langdon, 1993; Mitchell, 1997).

Kızılderili halklar, kıtaya Avrupa'dan yabancıların gelmesi ile topraklarından uzaklaştırılmışlar ve kültürel olarak asimilasyona tabi tutulmuşlardır. Hatta daha sonraki tarihlerde, rezervasyon alanı adı verilen özel toplama kamplarına sürülmüşlerdir. Günümüz Amerika'sında ise Kızılderililerin yaklaşık %84'ü rezervasyonların dışında yaşamaktadır ve her büyük kentin kendi Kızılderili toplulukları bulunmaktadır.

Amerika'da şu an için 300'den fazla Kızılderili yerleşim bölgesinin bulunduğu bildirilmektedir. Tablo 1'de dünya üzerinde yaşayan Kızılderili nüfusunun ülkelere göre dağılımı verilmektedir. Bu verilere göre toplam yerli popülasyonu yaklaşık olarak 48 milyon adedi bulmaktadır (Eroğlu, 2016).

Tablo 1. Dünyada Kızılderili nüfusunun ülkelere göre dağılımı

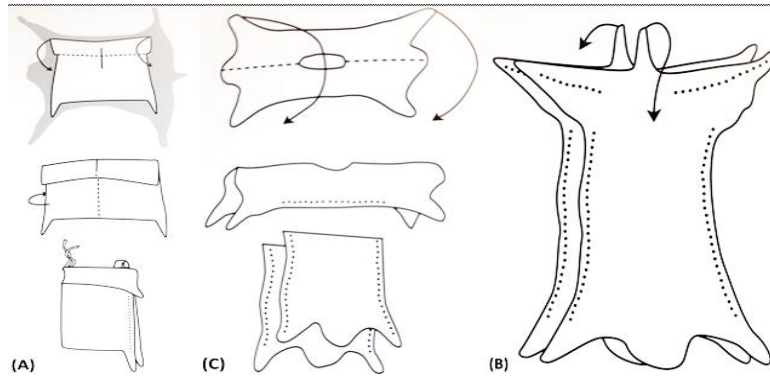
Ülke	Yaklaşık Kızılderili Nüfusu	Ülke	Yaklaşık Kızılderili Nüfusu
Peru	13.8 milyon	Venezuela	524,000
Meksika	10.1 milyon	Honduras	520,000
Bolivya	6 milyon	Nikara	443,847
Guatemala	5.4 milyon	Panama	204,000
Ekvador	3.4 milyon	Paraguay	95,235
ABD (Eskimolar dahil)	2.5 milyon	El-Salvador	~70,000
Kolombiya	1.4 milyon	Costa Rica	~60,000
Kanada (Eskimolar dahil)	1.2 milyon	Guyana	~60,000
Brezilya	700,000	Belize (Mayalar)	~24,500
Şili	692,000	Fransız Guyanası	~19,000
Arjantin	600,000	Surinam	~12,000-24,000

II. Kızılderili Kıyafet Örnekleri

Kızılderili kıyafetleri (özellikle tören giysileri) ve süslemeleri oldukça karmaşık tasarımlardır. Ayrıca, giyen kişinin kimliği, statüsü, tecrübeleri ve kazanılan zaferler ile ilgili görsel vurgu yapar. Özellikle yazılı alfabenin olmadığı devirlerde bu kıyafetlerin kabileler arasında farklı bir iletişim unsuru olarak kullanıldığı tahmin edilmektedir. Tabaklanmış hayvan derisinden yapılan birçok yerli kıyafeti, tüylü veya boncuk işi tasarımlar ile renkli geometrik ve çiçek desenleriyle dekore edilmiştir (Adornment, 2009). Kızılderili kıyafeti yapım teknikleri temel olarak üç farklı şekilde kategoride incelenebilir; yandan katlı elbise (side-fold dress), iki parçalı elbise (two-hide dress) ve üç parçalı elbise (three-hide dress) (Emily, 2007).

Yandan katlı elbise çeşidi, isminden de anlaşılacağı üzere geniş bir hayvan derisinin insan vücudu etrafına sarıldıktan ve bir nevi ölçü alındıktan sonra tek tarafının dikilmesi ile meydana gelmektedir (Şekil 1-A). Bu tarz kıyafetler 1800'lü yılların başında yukarı Missouri nehri, büyük havza ve ovalar bölgesinde yaşayan yerli kadınlar arasında popüler olmuştur. 1830'lu yıllardan sonra ise iki parçalı elbiselerin yaygın kullanıldığı görülmektedir. Bu elbise oluşturma yönteminde geyik ve büyük boynuzlu dağ keçisi postları zarar verilmeden ölü hayvandan çıkarılır. Kuyruk, ön ve arka ayak bölgelerinden iki parça halindeki iki post birbirlerine dikilir. Kuyruk bölgesinden ise giyecek kişi için 'V' yaka veya yuvarlak yaka olacak şekilde uygun kesme işlemi gerçekleştirilir (Şekil 1-B). Bu tarz elbiseleri giyen Kızılderili kadınlar, dişi hayvan derilerini tercih ederlerdi çünkü o hayvanın bazı güçlü özelliklerinin, elbiseyi giydikten sonra kendilerine geçeceğine inanırlardı. Sarsi, Blackfeet, Crow, Assiniboine, Dakota, Mandan, Hidatsa, Iova, Yakama, Flathead, Kutenai, Okanogan, Sanpoil, Nez Perce ve Wishram

kabilelerinde iki parçalı elbise kullanımına sıklıkla rastlanmıştır. 1880'li yıllardan sonra ise iki parçalı kıyafetler modifiye edilerek üç parçalı Kızılderili elbiseleri (three-hide dress) oluşturulmuştur (Şekil 1-C). Bu elbise tasarımında, elbisenin ön ve arka kısmını oluşturan deri parçalar, tıpkı iki parçalı elbiselerde olduğu gibi hazırlanır ve diğer bir post, panço şeklinde bu iki parçanın üzerine ve aynı zamanda giyecek kişinin boyun, omuz ve göğüs bölgesini örtecek biçimde (*yoke*) dikilerek yerleştirilir (Emily, 2007).

Şekil 1. Yandan katlı (A), iki parçalı (B), üç parçalı (C) Kızılderili elbise yapılış diyagramları.

Kızılderili kıyafetlerinde, süsleme amaçlı olarak kol ve etek bölgelerinde saçaklandırma, av hayvanlarının pençelerinin, dişlerinin ya da kemiklerinin dekorasyon amaçlı kullanımı ve boncuk işleme, bakır ve gümüş gibi metallerin elbiseye tutturulması yoğun olarak kullanılan teknikler olmuştur. Amerika kıtasına gelen Avrupalılar özellikle farklı renk ve malzemedeki boncuk ve çeşitli aksesuarları yerlilere satarak yoğun bir ticaret ortamı yaratmışlardır. Bu durum, yerli kıyafetlerinin tasarımsal olarak gelişimine katkı sağlamıştır. Özellikle, çeşitli tür ve renkteki boncuklar, gün geçtikçe edinilmesi ve işlenmesi zor olan kemik ve diş parçalarının yerini almıştır (Emily, 2007).

Boncuk işleme yöntemi sık kullanılan bir tekniktir ve bu metotla çeşitli simge, sembol ve motifler, elbiseler üzerine işlenmiş ve elbiseler üzerinden çeşitli mesajlar verme ve hikayeler anlatma yöntemine gidilmiştir. Örneğin el izi sembolü manevi güç, kuvvet, koruma ve hükmetme anlamları taşımaktadır. Şimşek sembolü genel olarak suyu, yağmuru ve bereketi temsil eder. Köpek sembolü Kızılderililer için bedensizlerden korunma tılsımıdır. Köpeklerin öbür dünya ile bu dünyayı birbirine bağlayan kapının önünde durduklarına ve yaşayanları ölülerin gazabından koruduklarına inanılır. At sembolü, hızı ve yolculuğu simgelemektedir. Örümcek sembolünün yaratıcılığı, üretmeyi ve dokumayı sembolize ettiği ifade edilmektedir. Tavşan sembolü özellikle Mezoamerika'da sütü, anneliği ve doğurganlığı çağrıştırmaktadır. Kartal sembolü, statü, zafer, bilgelik, güç ve liderlik ile ilişkilendirilmiştir. Timsal sembolü genel olarak hayatta kalma, saldırganlık ve kamufle olabilme yeteneğini belirtmektedir. Kurbağa sembolü bahar mevsimini, doğurganlığı, arınmayı ve medyumluğu simgelemektedir (Eroğlu, 2016).

Aşağıdaki tablolarda bazı Kızılderili kıyafet örnekleri sunulmaktadır.

Tablo 2. Yandan katlı (side-fold) kıyafetler.

1830'lu yıllardan Sioux yandan katlı elbise örneği. Muhtemelen Güney Dakota'da kullanılmış bir kıyafet. Tamamen deriden yapılmış. Üzerinde mavi ve beyaz renklerden küçük boncuklar ile işlenmiş süslemeler mevcut. Mavi renk, o dönemde yerlilerin yaşadığı bölgede nadir bulunduğu için, oldukça kıymetli. Dolayısıyla elbise, sahibinin statüsünün yüksek olduğunu ifade etmekte. Kol kenarları ve bilek bölgesi saçaklandırılmış. Elbise üzerinde ayrıca küçük metal koni şeklinde aksesuarlar işlenmiş. Bu metaller ses çıkardığından dolayı giyen kişinin bir ortama ulaşmadan önce, ortamdaki diğer kişilerin gelenden haberdar olmasını sağlar (Emily, 2016).

Yankton, Sioux, 1801-1833. Elbisenin tamamı altı parçadan oluşmaktadır; ana gövde (bufalo derisi), farbala, omuz kapakları, üst korse kısmı, omuz askısı ve omuz bölgesinde iki deri parçası. Elbisenin sağ tarafındaki dikey dikiş, sol tarafındakine göre daha kısa. Elbisenin omuz askısı kısmında beyaz ve mavi boncuk işi görülmekte. Elbisenin sol tarafta kalan uçları, derisi kullanılan hayvanın sol bacağından artan parçalar ile oluşturulmuş. Elbiseyi boydan boya yatay olarak saran on adet fitil işi (quillwork) mevcut. En alttaki siyah renkli olanın üzerinde koni şeklinde metallerin iliştiği görülmektedir [1].

Tablo 3. İki parçalı (two-hide) kıyafetler I.

1830'lu yıllar, Sacagawea, iki parçalı deri birbirine, hayvanın kaslarının lif lif kurutulması elde elde edilen veya sırm köselesi yardımıyla birleştirilmiştir. Büyük boynuzlu dağ keçisinin kuyruğu elbisenin boyun bölgesinden göğüs bölgesine düşecek şekilde kıyafete entegre edilmiştir. Elbisenin alt tarafında derinin iç kısmı, omuz ve göğüs bölgesinde ise derinin tüylü (dış) kısmı kullanılmıştır. Böylelikle elbisenin alt kısmında daha yumuşak bir tuşe yakalanırken, üst kısmında görünüş olarak bir kontrast yaratılmıştır. Elbisenin üst kısmına Kanada Geyiği dişleri deri parçaları yardımıyla iliştirilmiştir ve dişlerin hemen altında, yer yer yaklaşık 25 cm uzunluğundaki deri püsküller elbise üzerinde dikey duracak şekilde yerleştirilmiştir [2].

1890, Kanada, İki parçalı Blackfoot elbise. Kanada geyiği dişi, çeşitli renk ve büyüklüklerden boncuklar, kırmızı ve mavi renkte yün ve kurutulmuş kas liflerinden elde edilen iplikler kullanılarak elbise oluşturulmuş ve dekore edilmiştir. Kabilde ileri yaşlardaki kadınlara, sahip oldukları bilgi birikimi ve tecrübeler için dizayn edilmiş özel bir kıyafettir. Üzerindeki süslemelerin bitirilmesi saatler sürmüştür. El emeğinin yoğun olması ve kullanılan malzemelerin birçoğunun kabile dışından getirilmesi bu kıyafeti özel kılmakta ve statüsü yüksek kabile üyelerinin kullanımına sunmaktadır [3].

Tablo 4. İki parçalı (two-hide) kıyafetler II.

Sicangu Lakota (Sioux), Güney Dakota, 1850-1870. Göğüs, boyun ve omuzlar bölgesi (*yoke*) tamamen boncuk işlemeli iki parçalı Kızılderili kıyafeti. Yoke'nin mavi boncuklar ile bezenmiş zemin kısmı gölü, beyaz boncuklar ile işlenen kısımlar gökyüzündeki bulutları, kahverengi ve kırmızı boncuklar ile işlenen çarpı ve artı işaretli kısımlar ise ana ve ara yönleri betimlemektedir [4].

Sicangu Lakota (Sioux), Güney Dakota, 1890. Kızılderili kız çocuğu elbisesi. Farklı renklerdeki boncuklar ile süslenmiştir. Elbisenin etek uçları ve kolların alt bölgeleri deri parçaları ile saçaklandırılmıştır. Kabiledeki kız çocukları, tamamlanması çok uzun vakitler alan yoğun boncuk bezemeli elbiselerini dekore etmeyi bitirdiklerinde büyükleri tarafından artık 'kadın' oldukları ifade edilmiştir (Emily, 2016), [5].

Tablo 5. Üç parçalı (three-hide) kıyafetler

Cheyenne üç parçalı elbise, 1870, Montana. Elbise geyik derisinden yapılmıştır. Yoke kısmı sarı renge boyanmış, kırmızı renk yün ve boncuklar ile süslenmiştir. Panço kısmının omuz bölgesinde, göğüs hizasında ve eteğin alt ucundaki boncuk işlemeli hatlar Cheyenne kabilesi kadın elbiseleri için karakteristiktir. Kabilenin inancına göre elbisede kullanılan dört ana renk kutsaldır. Kırmızı hayatı, sarı güneşin gücünü, siyah düşmanlara karşı kazanılan zaferi, beyaz ise her yeni doğan günü simgelemektedir [6].

Üç parçalı Cheyenne kabilesi kız çocuğu elbisesi, 1910, Oklohoma. Tabaklanmış ve kırmızı ve sarıya boyanmış ham derinin birlikte kullanıldığı bir kıyafettir. Kıyafetin altında uzun bilekli mokasen ayakkabı görülmektedir. Cilalı cam boncuklar ile süslenmiştir. Ailesinin kendisinden memnuniyet duyduğu kız çocukları için tasarlanmıştır. Kadınlığa giden yolda, kız çocuklarından cömertlik, haya, ılımlılık, dürüstlük ve verilen görevleri özenle yapmak gibi beklentiler ifade edilmektedir [7].

Tablo 6. Hayalet dansı elbisesi ve üzerinde savaş sahneleri olan elbise

Ovalar Bölgesi Kızılderililerine ait Hayalet Dansı Kıyafeti, 1890. Elbise, muslin kumaş ve deriden yapılmıştır. Üzeri, savaş sahnelerini temsil edecek şekilde desenlendirilmiştir. Böylelikle, savaşçı kabile üyeleri onurlandırılmıştır. Desenlendirme işleminin kabilenin erkek üyeleri tarafından gerçekleştirildiği düşünülmektedir. Bu elbise, Wounded Nee'deki Kızılderili katliamını da sembolize ettiğinden, giysi üzerinde boncuk işi ve ilave süslemeler kullanılmamıştır [8].

Sioux, 1890, Güney Dakota. Elbise yapımında muslin kumaş, mavi denim kumaş, kırmızı yün kumaş, kırmızı, yeşil ve siyah boyalı iplikler kullanılmıştır. Elbisede savaş sahnesi canlandırılmaktadır. Üzerinde savaş sahnesi olan elbiseler Kızılderili kabilelerinde nadir rastlanır, çünkü ancak savaşta yakınını kaybeden kadın kabile üyelerine bu tür elbiseler yapmaları için müsaade edilir. Elbisenin deseni, boya ve renkli iplik ve kumaş kırpıntıları ile oluşturulmuştur. Abartılı süslemelerden kaçınılmıştır. Elbisenin sağ alt tarafında bir kurşun deliği ve buradan akan kan sembolize edilmiştir. Muhtemelen, elbisenin atfedildiği savaşçı mücadele esnasında vücudunun o kısmından vurulmuştur (Emily, 2016).

Tablo 7. Savaşçı elbisesi ve Kiowa Savaş Elbisesi.

Crazy Horse, Ogala, Lakota, 1870, Güney Dakota. Savaşçı elbisesi. Deri, insan saçı ve atkuyruğu kılları, ağaçkakan tüyü, ok ucu, pigment boya ve ipek böceği kozasından yapılmıştır. Boya ile giysi üzerine resmedilen desenler, giysiye iliştirilen kuş tüyleri, yine giysiye eklenen insan saçı ve at kılları savaşçının savaşta kazandığı zaferleri ve/veya yalrı atlarını yakalamadaki başarılarını simgelemektedir [9].

Kiowa Savaş Elbisesi 1952 yılında Vanessa Jennings (Oklahoma) tarafından yapılmıştır. Elbisenin bel kısmında tokalı deri bir kemer vardır. Kamaerin diğer bir parçası elbisenin ön kısmında yere kadar sarmaktadır. Elbisede kırmızı ve mavi renkteki yün kumaşların hakimiyeti söz konusudur. Elbisenin göğüs ve kol bölgelerinde geyik dişini sembolize eden imitasyon aksesuarlar kullanılmıştır. Prinçten yapılma payet ve ziller, Alman gümüşü, boyalı deri kurdeleler, elbisenin süslenmesinde yoğun olarak kullanılan malzemelerdir. Kiowa kabilesinde mavi ve kırmızı hakim renkte hazırlanan bu tür elbiseler ancak elit savaşçıların karıları ya da anneleri tarafından giyilebilirdi (Emily, 2016).

III.Sonuç

Kültürler arası etkileşimin, farklılıkların, benzerliklerin, kıtalar arası sembol, motif ve kültür göçünün araştırılması amacı taşıyan araştırma projesi kapsamında, Arizona, New Mexico, Utah, Colorado eyaletlerinde bulunan Albuquerque, Santa fe, Gallup, Window Rock, Ganado, Chinle, Canyon De Chelly, Shiprock, Farminton, Navajo, Crystal, Tucson, Monument Valley, Teec Nos Pos, Newcomb, Pueblo yerleşim alanları gezilmiştir. Saha çalışması haricinde bölgelerdeki müzelerin yanı sıra New York Şehrindeki müzeler ve Florida Eyaletindeki “Seminol rezervasyon alanı” gezilerek tespit edilen bulgular fotoğraflanmıştır.

Kızılderili kültürü, yaşamı ve el sanatlarına ilişkin araştırmalar yapılarak kültürler arası benzerlikler ve farklılıklar ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmanın birinci bölümünde Anadolu coğrafyasında kızılderili olarak tanımlanan Avrupalıların Hintli (İndian) olarak tanımladıkları yerlilerin (kızılderililer) hakkında kısa bilgi verilmiş, çalışmanın ikinci bölümünde ise 19.yy. tarihlerindeki kızılderili kıyafetleri hakkında elde edilen bulgular sunulmuştur.

Kızılderili giysileri kullanım alanlarına göre iki ya da üç parçadan oluşmaktadır. Genellikle deri malzemelerin kullanıldığı kıyafetlerde kabileleri temsil eden geometrik şekiller kimi zaman boncuklar ile kimi zamanda da deri üzerine boyama tekniği ile kullanılmıştır. Kıyafetler giyen kişinin statüsüne göre değişiklik göstermektedir. Kol ve etek uç kısımlarında püskülü andıran süsleme şekilleri sıklık ile karşımıza çıkmaktadır.

19.yy'a tarihlendirilmiş ve bu çalışmada kullanılan on adet kıyafet örneğinde sıklık ile deri malzeme kullanımı ve kıyafetin göğüs kısmından omuzları ve kısmen kolları saran bölgelerde boncuklu süsleme örneği kızılderili giysilerinin geleneksel örneklerindedir. Kıyafetlerde geometrik süslemelerin yanı sıra av sahnelerinin resmedildiği kompozisyonlar ve avladıkları hayvanlara ait kemik ve diş parçaları süsleme unsuru olarak kullanılmaktadır.

Araştırma bölgesinde sade, desensiz deri kıyafetler kullanılmakla birlikte çok süslü (bir kıyafet üzerinde üç-dört kg. varabilecek ölçüde boncukların kullanıldığı) kıyafetlerinde kullanıldığı gözlenmektedir.

Bu çalışmada 10 adet 19.yy'a tarihlendirilen kıyafetler incelenmiş olup ilerleyen çalışmalarda özellikle Arizona, New Mexico, Gallup, Shiprock, Hubbel, Chinne ve Navajo rezervasyon alanında tespit edilen kızılderili giysileri bölgelerine göre gruplandırılarak özellikle boncuk işlemeli örneklerdeki motifler ile Anadolu motifleri karşılaştırılacaktır.

Kaynaklar

- Ackerman, L. (1996). “A Song to the Creator: Traditional Arts of Native American Women of the Plateau”. *Norman: University of Oklahoma Press*.
- Anthony, P.J. (1992). ed. “Indians of the Southeastern United States in the Late Twentieth Century”. *Tuscaloosa: University of Alabama Press*.

- Adornment: "Native American Regalia", Educational Packet Developed for K-12 Teachers, University of Wyoming Art Museum 2009, pp. 1-11.
- Bertha, D. (1983). "American Indians of the Southwest. Albuquerque", *University of New Mexico Press*.
- Boxberger, D. (1990). "Native North Americans: An Ethnohistorical Approach. Dubuque, IA: Kendall/Hunt Publishing".
- Burt, J., Ferguson, R. (1962). "Indians of the Southeast". *Nashville: Abingdon Press*.
- Custer, J. (1986). "Late Woodland Cultures of the Middle Atlantic Region". *Newark: University of Delaware Press*.
- Debo, A (1970). "A History of Indians of the United States". *Norman: University of Oklahoma Press*.
- Emily Her Many Horses, (2007). "Identity by Design-Tradition, Change, and Celebration in Native Women's Dress", *National Museum of the American Indian Smithsonian Institution*.
- Eroğlu, M. A. (2016). "Kızilderili Motifleri", *Manas Yayınları*, Antalya. ISBN: 978-605-5608-22-4.
- Haines, F. (1976). "The Plains Indians". *New York: Crowell*.
- Langdon, S. (1993). "The Native People of Alaska". 3d ed., rev. *Anchorage: Greenland Graphics*.
- Lowell, B., Blackburn, T. (1976). "Native Californians". *Socorro, NM: Ballena Press*.
- Markowitz, H. (1995). ed. *American Indians. Pasadena, CA: Salem Press*.
- Mitchell, D.C. (1997). "Sold American: The Story of Alaska Natives and Their Land", 1867-1959. *Hanover, NH: University Press of New England*.
- Norman, B-H. (1981). "The Indians of the Great Plains". *Norman: University of Oklahoma Press*.
- Paul, M., Redman, C. (1990). "Perspectives on Southwestern Prehistory". *Boulder, CO: Westview Press*.
- Pritzker, B.M. (1998). "Native Americans : an encyclopedia of history, culture, and peoples", *ABC-CLIO, Inc.*, Santa Barbara, California, ISBN 0-87436-836-7.
- Robert H.R., Brown J.A. (1992). "A Guide to the Indian Tribes of the Pacific Northwest". *Rev. ed. Norman: University of Oklahoma Press*.
- Strong, E. (1969). "Stone Age in the Great Basin". *Portland, OR: Bimfords and Mort*.
1. http://stitchinguphistory.blogspot.com/2011/07/what-native-american-women-wore-pre_3911.html (Erişim tarihi 03.08.2018).

2. http://www.franzbrown.com/plains-indian/lewisandclarkteacher/artifact_pages/26_woman's_dress.htm (Erişim tarihi 03.08.2018).
3. <https://www.flickr.com/photos/nostri-imago/2893982490/in/photostream/>(Erişim tarihi 03.08.2018).
4. <https://www.flickr.com/photos/nostri-imago/2893141087/in/photostream/>(Erişim tarihi 03.08.2018).
5. <https://www.flickr.com/photos/nostri-imago/2893980700/in/photostream/>(Erişim tarihi 03.08.2018).
6. <https://www.flickr.com/photos/nostri-imago/2893980058/in/photostream/>(Erişim tarihi 03.08.2018).
7. <https://www.flickr.com/photos/nostri-imago/2893981836/in/photostream/>(Erişim tarihi 03.08.2018).
8. <http://nativeamerican-art.com/native-american-clothing.html>(Erişim tarihi 03.08.2018).
9. <https://www.khanacademy.org/humanities/art-americas/native-north-america/native-american-west/a/feathered-war-bonnet>(Erişim tarihi 03.08.2018).